

SZÖGI LÁSZLÓ

Dr. habil c. egyetemi tanár
Eötvös Loránd Tudományegyetem
dr.szogi.laszlo@gmail.com

HEILAUF ZSUZSANNA: A KASSAI EGYETEM BÖLCSÉSZ ÉS TEOLÓGUS NÖVENDEKEI 1659-1775

HUN REN ELTE Egyetemtörténeti Kutatócsoport Budapest, 2024,

Felsőoktatástörténeti kiadványok. Új sorozat 33.

A magyarországi jezsuita felsőoktatás intézményeinek eredeti anyakönyvei, elsősorban az Országos Levéltárban, 1956-ban bekövetkezett tűzvész miatt nem maradtak fenn. Igaz ez a nagyszombati, a kassai és a kolozsvári egyetemekre, de még a budai akadémiára is. Éppen ezért sokáig alig tudtunk valamit arról, hogy kik tanultak ezekben az intézményekben. A 12 évig működött Egyetemtörténeti Kutatócsoport, többek között azt tekintette feladatának, hogy feltárja azokat az eddig nem ismert elsődleges, vagy másodlagos forrásokat, amelyek segítségével rekonstruálhatók a magyar felsőoktatás egykori egyetemeinek, akadémiáinak és főiskoláinak hallgatói adattárai. E munka keretében korábban már elkészültek a nagyszombati, a kolozsvári és a budai jezsuita intézmények növendékeit bemutató kiadványok.

Heilauf Zsuzsanna e kötetben a Kassai Jezsuita Egyetem egykori növendékeinek adattárát kívánta elkészíteni. Kisdi Benedek, egri püspök, akinek székhelye a 17. században már Kassán volt, hiszen Egert elfoglalta a török, 1657-ben 60 ezer forintot ajánlott fel egy klasszikus, kétkarú jezsuita egyetem megalapítására. Ebben nagy elődje, Pázmány Péter példáját követte, aki hasonló kezdeményezéssel alapította meg a Nagyszombati Egyetemet. I. Lipót végül 1660-ban adta ki királyi megerősítő oklevelét, így az egyetem hároméves bölcsészeti kara már korábban, majd a négyéves teológiai kar is megkezdhetette működését. A 17. század végi háborús idők erősen megnehezítették, többször ellehetetlenítették az intézmény működését. A Thököly felkelés idején, 1682-1686 között megszűnt a jezsuita oktatás Kassán. Ugyancsak sok nehézség volt a Rákóczi szabadságharc idején is. A 18. század húszas éveitől számítható az intézmény virágkora, bár az egri teológia visszaállítása később csökkentette az intézmény vonzerejét. Mint jezsuita egyetem, a rend feloszlatásával megszűnt 1773-ban, de a bölcsészeti képzés folyt tovább, majd 1776-ban az intézmény királyi jogakadémiává alakult. Éppen ezért a kötet záró éve 1775, a jogakadémia előtti utolsó tanév.

A szerző nem volt könnyű helyzetben e munka elkészítésekor, hiszen – mint jeleztük – az eredeti anyakönyv elpusztult. Szerencsére Kassa Város Levéltárában fennmaradt egy katalógus, amely 1692-től kezdve tanévenként és évfolyamonként felsorolja a hallgatók neveit, de semmi mást. Ebből is hiányoznak az 1744 és 1751 közötti évek. Az Országos Széchényi Könyvtárban viszont megmaradt a kassai jezsuiták Historia Domusa 1665-től 1760-ig, amiből sok mindent lehetett, a hiányzó évekből is pótolni. Ugyancsak Kassán található az egykori Mária Kongregáció névkönyve, ami esetenként szintén kiegészítő adatokat tartalmazott. Végül nagyon fontos, másodlagos források voltak az egyes tanévek végén kiadott promóciós nyomtatványok, amelyekben a fokozatot elnyert hallgatókról nem csak neveket, hanem születési helyet, társadalmi állást, s néha más adatokat is közöltek. Egerben egy ún. eskükönyv került elő, amelyben a kassai teológusok számos személyi adata is fel volt jegyezve.

Heilauf Zsuzsanna mindezek alapján 5243 kassai bölcsész és teológus hallgató adatait gyűjtötte össze. Ezt nyugodtan kiemelkedő eredménynek tarthatjuk, hiszen korábban gyakorlatilag semmit sem tudtunk arról, hogy kik tanultak Kassán. Tegyük hozzá, hogy a szerző 1603 esetben teljes

személyi adatsorokat tudott a nevekhez csatolni, vagyis a növendékek 30%-nál minden fontos adat rendelkezésre áll. A kötetben részletes elemzés található, a diákok létszámának változásairól, az etnikai és társadalmi összetételről és az intézmény vonzáskörzetéről. Az jól kiolvasható az adatokból, hogy a hazai főnemesség és nemesség szívesen küldte fiait Kassára. Ezt azért is tudjuk, mert ha mást nem is, de a főnemesi, nemesi rangot feljegyezték a forrásokban. Mivel az intézménybe 629 jezsuita növendék tanult, ezért érdekes következtetéseket lehet levonni a jezsuita rendtagok mobilitására, hiszen ma már nyomon tudjuk követni a hazai intézmények közötti mozgásukat. A kötet használatát a születési helyek mutatója és egy névmutató segíti, hiszen az adatokat a kötet időrendben közli.

Összességében elmondható hogy hiánypótló, nagyon hasznos adattár került az érdeklődő kutatók kezébe, amely nagy mértékben segíti a magyar felsőoktatás újkori történetének jobb megismerését.